

Modele posibile de organizare a învățământului obligatoriu din perspectiva europeană

Introducere

Tratatul de la Maastricht, articolele 149, 150, 151, referitoare la educație și la cultură, întâlnirile anuale ale miniștrilor educației din toate țările Europei, summit-ul de la Lisabona din 2000, întâlnirea Consiliului European de la Barcelona din 2002 asigură fondul orientărilor convergente ale politicilor educaționale naționale și generează necesitatea conturării unui **cadru european comun** de dezvoltare prin stabilirea unor direcții generale de urmat. Procesul de „internaționalizare” declanșat la nivel mondial datorită progresului rapid înregistrat în domeniile științei și tehnicii - în special în sectorul tehnologiei informației și comunicării - și a dezvoltării și preocupării individuale pentru o carieră profesională este factorul principal care determină orientarea politicilor educaționale naționale către formarea de competențe pentru tânărul absolvent de învățământ obligatoriu.

Întâlnirea de la **Lisabona din anul 2000** a Consiliului European și a Comisiei Europene cu reprezentanții țărilor membre ale Uniunii Europene a avut drept scop **identificarea unor obiective educaționale strategice** comune pentru toate sistemele de învățământ ale acestor țări, cu posibilitatea de a fi adoptate ulterior și de țările în curs de aderare. Prin aceste obiective se urmărea ca Europa să devină o „societate a cunoașterii, cea mai dinamică și mai competitivă, capabilă de ascensiune economică, avându-se în vedere crearea de noi locuri de muncă și realizarea unei coeziuni sociale mult mai puternice” (Comisia Europeană, 2002, p. 1). Acestea propuneau:

1. îmbunătățirea calității și eficienței sistemelor educaționale și de formare profesională din țările Uniunii Europene;
2. facilitarea accesului tuturor în sistemele educaționale și de formare profesională;
3. deschiderea sistemelor educaționale și de formare profesională către celelalte sisteme similare din întreaga lume.

În cazul tuturor acestor obiective strategice s-au formulat unele obiective derivate. Unul dintre acestea se referă la „dezvoltarea competențelor necesare societății cunoașterii” (Ministerul Educației și Cercetării, 2002, p.3). Pentru îndeplinirea acestor deziderate s-au stabilit **opt domenii de competențe cheie**, alcătuind profilul absolventului de învățământ obligatoriu din orice țară membră sau în curs de aderare la Uniunea Europeană: **comunicarea în limba maternă, comunicarea prin intermediul limbilor moderne, aritmetică, matematică**

de bază (geometrie și algebră), științe și tehnologii, ICT, a învăța să înveți, competențe de relaționare interpersonală, interculturală și socială, competențe civice, antreprenoriat, identitate culturală.

Scopul formării de competențe cheie este triplu fațetat:

1. împlinirea personală și dezvoltarea personalității, pe tot parcursul vieții;
2. integrarea socială;
3. abilitarea pentru obținerea unui loc de muncă decent. (Comisia Europeană, 2002)

Integrarea acestor competențe cheie în cadrul sistemelor europene de învățământ este un proces care se va derula în timp și cu implicații majore în domeniile socio-cultural și economic. Până în prezent s-au înregistrat o serie de inițiative naționale și o **cercetare la nivel european organizată sub auspiciile Eurydice**.

Delimitări conceptuale

Cercetarea organizată sub auspiciile **Eurydice** la nivel european a arătat că identificarea competențelor cheie este o problemă care ține atât de abordarea terminologică cât și de cea conceptuală, după cum se poate observa în cadrul procesului de integrare a acestora la nivelul curriculum-ului național.

În **literatura de specialitate** se vehiculează o serie de termeni care au o arie de semnificație parțial comună, cu unele nuanțe de sens: **competențe generale, competențe de bază – generale și specifice** -, termeni care se regăsesc și în **documentele oficiale referitoare la curriculum-ul național în diferite țări europene**.

De remarcat este faptul că aceste domenii de competențe cheie nu sunt încă omologate pe plan european – acest proces urmând a fi definitivat în aprilie 2004 – și nu sunt integrate pe deplin în cadrul sistemelor educaționale. Astfel, pe plan european, la nivelul curriculum-ului național se întâlnesc termenii menționați anterior, **criteriul de diferențiere** constând în accentul pus pe **caracterul transversal** în ceea ce privește conceperea și transpunerea acestora în practică.

Integrarea competențelor cheie în cadrul curriculum-ului național

1. La nivelul obiectivelor generale pentru învățământul obligatoriu

Analiza obiectivelor generale ale învățământului obligatoriu exprimate la nivel de curriculum național a arătat că acestea includ referiri la dezvoltarea de

competențe cheie, expuse implicit. **Perspectiva implicită** constă în aceea că un curriculum național specifică un anumit conținut, deprinderi și atitudini care se doresc a fi achiziționate de către absolventul de învățământ obligatoriu, fără a se utiliza termenul de „competențe cheie”, ci alți termeni care au suplinit nuanțat acest sens sau chiar au plusat. Astfel curriculum-ul național din fiecare țară europeană s-a structurat vizând atingerea unor obiective generale și respectiv a unor obiective specifice la nivel de disciplină de studiu.

În general, scopurile educaționale la nivel național se referă la formarea intelectuală, afectivă și fizică a personalității celui educat, această orientare punându-și amprenta asupra organizării curriculum-ului și a tehnicilor de predare. În acest sens, în unele țări obiectivele generale ale învățământului obligatoriu configurează anumite strategii prin intermediul cărora sistemul educațional, reprezentat prin ansamblul de unități de învățământ, poate sprijini dezvoltarea personalității celui educat. Altele își formulează aceste obiective în termeni de cunoștințe, deprinderi și competențe pe care trebuie să le dețină absolventul de învățământ obligatoriu. În general, s-a observat că obiectivele generale ale învățământului obligatoriu, la nivel național, **sunt formulate în termeni generici și sunt organizate din perspectiva a trei puncte de vedere majore:**

- achiziția de cunoștințe, deprinderi, abilități sau capacități: în acest caz nu se face o referire explicită la competențe deoarece acestea se subînțeleg.
- dezvoltarea de competențe, ca de exemplu abilitatea de a aplica ceea ce ai învățat în plan teoretic și deprinderile pe care ți le-ai format prin aplicarea cunoștințelor dobândite în școală la situații din viața reală.
- dezvoltarea de competențe cheie, ca de exemplu acelea care sunt considerate esențiale pentru participarea eficientă a individului la viața socială.

2. Modele de implementare a politicii educaționale bazate pe competențe cheie la nivelul sistemului de învățământ în unele țări europene

În curriculum-ul național din diferite țări ale Europei putem întâlni fie doar conceptul de **competențe cheie generale** (Marea Britanie – Anglia, Țara Galilor și Scoția) sau de **competențe cheie specifice fiecărei discipline de studiu** (Belgia – Comunitatea germană), fie ambele concepte, de **competențe cheie generale și competențe cheie specifice pentru fiecare disciplină** (Portugalia, Danemarca, Austria, Luxemburg). Până în prezent, patru sisteme educaționale europene au integrat pe deplin competențele cheie identificate în cadrul cercetării coordonate prin Eurydice ca finalități ale curriculum-ului național pentru învățământul obligatoriu (Belgia - Comunitatea franceză, Portugalia, Anglia / Țara Galilor și Scoția). În alte șase țări se dezbate încă problema acordării

unui rol mai important competențelor în formarea personalității celui educat prin intermediul curriculum-ului național (Belgia – Comunitatea germană, Belgia – Comunitatea olandeză, Danemarca, Luxemburg, Austria și Irlanda de Nord). În celelalte țări ale Europei, curriculum-ul național face referire la dezvoltarea de competențe, dar nu este specificată foarte clar delimitarea dintre conceptul de competențe de bază - generale și specifice - și cel de competențe cheie.

În general, indiferent de formulările întâlnite în cadrul fiecărui curriculum național, competențele pot fi dobândite prin intermediul experiențelor de învățare conjugate, derulate în cadrul educației formale, non-formale și informale. **Planurile de învățământ din majoritatea țărilor din Europa** cuprind discipline de studiu precum: limba și literatura maternă, limbi moderne, cel puțin două, matematică, științe, educație tehnologică, educație civică, în ultimul timp remarcându-se chiar tendința de a introduce, mai ales în cazul claselor terminale ale învățământului liceal, și discipline de studiu precum: educație muzicală, educație plastică și educație fizică și sport. Acestea **ajută la formarea de competențe de bază, care astfel s-ar suprapune peste cele opt domenii de competențe cheie** propuse într-un cadru european extins. Parcurgerea acestor discipline asigură instrumentarea absolventului de învățământ obligatoriu cu competențele necesare integrării sociale de succes într-o Europă fără frontiere.

Consecințe și recomandări

Pe plan european, în ultimele decenii calitatea evaluării învățământului obligatoriu s-a definit în raport cu nevoile și cerințele existente pe piața muncii și cu cele de formare profesională continuă. Pentru a surprinde cât mai multe aspecte ale dezvoltării personalității elevului din punct de vedere intelectual și emoțional, obiectivele generale ale învățământului obligatoriu s-au conceput în termeni cât mai generali, vizând formarea de competențe (cheie sau de bază – generale și specifice). În prezent, spre deosebire de competențele de bază (scris, citit, socotit) care permit „supraviețuirea” în viața socială, competențele cheie, prin transferabilitatea și multifuncționalitatea lor, sunt cele care dau imaginea „**individului competitiv**”. Astfel, în cadrul procesului didactic nu se mai pune accentul pe transmiterea de informații, ci pe capacitatea lor de transfer, învățarea devenind mult mai motivantă și mai atractivă pentru cei educați, iar curriculum-ul național fiind orientat mai curând către modalitățile de aplicare adecvată a cunoștințelor și deprinderilor dobândite în școală decât către transmiterea unui volum considerabil de informații care să poată fi aplicate în diverse situații cotidiene.

Din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți, **rolul educației de bază** este redat succint în mesajul **Memorandum-ului** asupra învățării permanente (Comisia Europeană, 2000) în care se sugerează formarea de „noi competențe de bază pentru toți” (apud Ministerul Educației și Cercetării, 2002, p. 4). În acest sens s-a solicitat reevaluarea continuă a nivelurilor referințelor, a competențelor de bază, astfel încât ceea ce se oferă la nivel educațional să se armonizeze cu ceea ce este necesar la

Management

nivel economic și social. În consecință, **Declarația miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale** și a Comisiei Europene (Copenhaga, noiembrie 2002), cu privire la consolidarea cooperării europene în direcția formării profesionale, propune:

- asigurarea calității, echității și eficienței la toate nivelurile și procesele educaționale;
- compatibilizarea finalităților, conținutului și structurii învățământului preuniversitar cu demersul european stabilit în perioada 2000 – 2002. (apud Ministerul Educației și Cercetării, 2002, p. 6)

În acest sens, conform datelor obținute prin Eurydice - Rețeaua de informare asupra educației în Europa, aproape jumătate dintre țările europene au extins durata învățământului obligatoriu, atât prin ridicarea vârstei de finalizare a studiilor cât și prin scăderea vârstei de debut al școlarității.

În cazul României, documentele de politică educațională – Programul de Guvernare 2001-2004, Parteneriatul de Aderare România – Uniunea Europeană – prevăd modalități de aliniere la tendințele de politică educațională comună, elaborată la nivel european. În cadrul programelor școlare pentru clasele X-XII, care prezintă ca finalități formarea de competențe pentru absolventul de învățământ liceal, „competențele de bază” (generale și specifice fiecărei discipline de studiu) se suprapun conceptual peste „competențele cheie”. Presupunându-se că prin intermediul „competențelor de bază” se însușește doar un ansamblu de achiziții și deprinderi, acestea se completează cu formarea de atitudini și valori, pentru fiecare disciplină de studiu. De asemenea, planul de învățământ, fiind structurat pe arii curriculare, acoperă explicit formarea de competențe cheie, mai puțin pe cele de „a învăța să înveți” și „competențe de relaționare interpersonală, interculturală și socială”.

În concluzie, prin integrarea competențelor cheie la nivelul curriculum-ului național, toate sistemele educaționale europene tind să se centreze pe formarea personalității celui educat din perspectiva educației pe tot parcursul vieții și pe mai multe dimensiuni educaționale (educația intelectuală, morală, estetică, fizică etc.). În general, pașii de realizare a acestui proces diferă de

la o țară la alta. Până în prezent, în România, există documente oficiale care prevăd adaptarea la această tendință, urmând a fi definitivată metodologia de operaționalizare.

*Cercetător științific Laura DUMBRĂVEANU,
Institutul de Științe ale Educației, București*

Note bibliografice

1	Comisia Europeană	<i>Competencies, a developing concept in general compulsory education, Bruxelles, 2002</i>
2	Ministerul Educației Naționale & Consiliul Național pentru Curriculum	<i>Programe școlare pentru clasa a X-a, București, 2000</i>
3	Ministerul Educației și Cercetării	<i>Reforma Învățământului Obligatoriu din România – document în lucru, București, 2002</i>
4	***	<i>Standarde de învățare și de evaluare, document de lucru în cadrul seminarului național organizat de către Ministerul Educației și Cercetării, cu participarea reprezentanților următoarelor instituții: Consiliul Național pentru Curriculum, Institutul de Științe ale Educației, Serviciul Național pentru Evaluare și Examinare, Centrul Național pentru Dezvoltarea Învățământului Profesional și Tehnic, București, 2002</i>
5	Comisia Europeană	<i>Follow-up of the Report on the concrete future objectives of the education and training systems – draft interim report, Bruxelles, 2003</i>